

De meetlat van materialiteit

Materialiteit blijft lastig. Waarom? Omdat het niet in één tool of checklist is te vangen. De materialiteit bestaat immers niet. Aan de andere kant maakt dat het onderwerp juist interessant. In dit artikel komen de verschillende aspecten en niveau's van materialiteit aan bod, hoe je deze in de praktijk toepast en veel voorkomende praktijkvragen¹.

Waarom materialiteit?

Er zijn grofweg twee redenen waarom materialiteit wordt toegepast. De eerste is voldoen aan regelgeving, de tweede is efficiency.

Materialiteit is opgenomen in de Controle- en overige standaarden, in Standaard 320 'Materialiteit bij de planning en uitvoering van de controle' maar ook in de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.

Toepassing van materialiteit in de planningsfase kan leiden tot een efficiënte uitvoering van de opdracht. Daarom heeft het vaak de voorkeur dat je de materialiteit al in de planningsfase berekent. De focus ligt op het risico op afwijkingen van materieel belang. Door toepassing van materialiteit kun je deze afwijkingen beter ontdekken. Immers de werkzaamheden richten zich niet op posten of bedragen die er niet toe doen maar alleen op die posten of bedragen die het inzicht in de jaarrekening kunnen beïnvloeden.

Regelgeving

Materialiteit is in de regelgeving en literatuur terug te vinden in twee belangrijke bronnen, in die rondom de uitvoering van de opdracht, -de Standaarden-, en die van verslaggeving.

De verslaggeving heeft het over het begrip 'relevantie'. Informatie is relevant als zij ondersteunend is bij het nemen van economische beslissingen van gebruikers. Het kan dan gaan om de omvang van een post of toelichting, maar ook om de aard ervan.

Standaard 320 is van toepassing op assurance-opdrachten maar kan uiteraard ook worden gebruikt voor de toepassing van materialiteit bij ander typen opdrachten. De Controle- en overige standaarden behandelen materialiteit in de context van afwijkingen. Een afwijking is materieel als de omvang zodanig is dat het oordeel van een gebruiker

waarschijnlijk wordt beïnvloed. Deze grens bepaal je per opdracht, rekening houdend met de specifieke situatie van de onderneming, opdracht en de groep gebruikers. De accountant mag daarbij aannemen dat gebruikers een redelijke kennis hebben van bedrijfseconomie en verslaggeving, en bereid zijn de (historische) financiële informatie voldoende te bestuderen. Er kan geen sprake zijn van 'rechttoe rechtaan' rekenregels. Materialiteit is een zaak van professionele oordeelsvorming.

Door toepassing van materialiteit in de planningsfase kun je afwijkingen beter ontdekken

De Standaarden geven aan:

- Afwijkingen, met inbegrip van weglatingen, afzonderlijk of gezamenlijk, worden van materieel belang geacht indien daarvan redelijkerwijs kan worden verwacht dat zij invloed zullen hebben op de economische beslissingen die gebruikers op basis van de financiële overzichten nemen
- Oordeelsvormingen met betrekking tot materialiteit komen tot stand in het licht van de gegeven omstandigheden en worden door de omvang of de aard van een afwijking, of door een combinatie van beide, beïnvloed
- Bij oordeelsvormingen met betrekking tot aangelegenheden die van materieel belang zijn voor de gebruikers van financiële overzichten, worden de gemeenschappelijke behoeften aan financiële informatie van de gebruikers als groep overwogen. Het mogelijke effect van afwijkingen op specifieke individuele gebruikers, van wie de behoeften ver uiteen kunnen lopen, wordt niet overwogen.

3 niveau's van materialiteit

Standaard 320 geeft ook aan dat je materialiteit toepast in alle fasen van de controleopdracht, bij de planning, uitvoering en evaluatie. Dat roept de vraag op of je in alle gevallen hetzelfde materialiteitsbegrip hanteert. Nee. Er zijn over het algemeen drie niveau's te onderscheiden.

1. Jaarrekeningmaterialiteit
Dit is de materialiteit die je in de evaluatiefase gebruikt om te beoordelen of de jaarrekening materiële afwijkingen bevat.
2. Uitvoeringsmaterialiteit
Deze materialiteit is afgeleid van de jaarrekeningmaterialiteit, namelijk door daarop een afslag toe te passen om ZO het risico in te calculeren op afwijkingen van materieel belang waarvan de accountant zich niet bewust is geworden.
3. Ondergrens
Dit is het bedrag waaronder de geconstateerde afwijkingen niet hoeven te worden gecorrigeerd. Het gaat dan om kleine, onbeduidende afwijkingen die samen niet tot een afwijking van materieel belang kunnen leiden.

Houvast

Maar hoe bereken je deze niveaus van materialiteit dan? In het NEMACC-onderzoek is een rekenmodel opgenomen dat enige houvast kan geven. Het model houdt rekening met het type onderneming en specifieke omstandigheden. Deze bepalen de benchmark waarop je de materialiteit baseert en het percentage waarmee je de materialiteit bepaalt. Ook berekent het model op basis van een risico-indicatie (afslag) de uitvoeringsmaterialiteit en tenslotte ook de ondergrens. Wil je meer weten over de tool? Kijk dan op www.nba.nl/materialiteit.

Uiteraard kun je op basis van professionele oordeelsvorming -zoals de branche- een ander of lager percentage aanhouden. Ook kunnen kwalitatieve aspecten aanleiding geven om de materialiteit aan te passen. Ook hier speelt de professionele oordeelsvorming weer een belangrijke rol. Er is niet een eenduidig antwoord.

Niet in alle gevallen
wordt hetzelfde begrip
materialiteit gehanteerd

Kwalitatieve aspecten zijn zeer divers. Een aantal voorbeelden:

- De kwaliteit van de administratie en basisgegevens
- Of sprake is van een nieuwe klant
- Kennis van en ervaring met de klant en branche
- Het aantal schattingselementen in de jaarrekening
- Wisselingen in het management
- Specifieke gebruikers van de jaarrekening
- Een op handen zijnde overname
- Een relatief hoge financiering van vreemd vermogen

Aandachtspunten in de praktijk

Materialiteit blijft lastig. Hieronder zijn daarom een aantal praktijksituaties opgenomen.

1. Kun je volstaan met 1 materialiteitsberekening binnen een groep?
Nee. De hoogte van de materialiteit heeft gevolgen voor de uitvoering van werkzaamheden en daarmee de deugdelijke grondslag, ongeacht het type verklaring. Dus als sprake is van een groep van vennootschappen hanteer je voor de geconsolideerde jaarrekening een andere (hogere) materialiteit dan voor de afzonderlijke vennootschappen.

2. Hoe bereken ik de materialiteit bij een klant die meerdere typologieën heeft?
Deze vraag heeft betrekking op het bepalen van de kwantitatieve materialiteit. De verschillende typologieën hebben immers geen invloed op de kwalitatieve materialiteit. Het meest praktische is om aan te sluiten bij de typologie die het meeste invloed heeft op de cijfers.
3. Mijn klant kent grote wisselingen in de gekozen benchmark dat de materialiteit beïnvloed. Hoe ga ik daarmee om?
In dat geval zul je moeten analyseren waardoor de verschillen zijn ontstaan. Is het een incidentele bate of last, dan kan die het beste worden geëlimineerd voor de bepaling van de materialiteit. Betreft het groei, dan is een hogere materialiteit logisch. Een oplossing kan zijn om een andere benchmark te kiezen.
4. Hoe ga je om met materialiteit bij schattingsposten
Schattingsposten vergroten de kans dat de jaarrekening mogelijk een afwijking van materieel belang zou kunnen bevatten. Des te meer reden dus om hier aandacht aan te besteden. Schattingsposten in de jaarrekening hebben in principe geen invloed op de hoogte van de kwantitatieve jaarrekeningmaterialiteit. Deze is immers een percentage van de gekozen benchmark. Maar schattingsposten zullen meestal wel kwalificeren als een risico en krijgen dan op basis hiervan extra aandacht. Ook kan het risico op onbewuste afwijkingen hoger worden ingeschat in de planningsfase. Qua werkzaamheden ga je op basis van je professionele oordeelsvorming

na wat de onderbouwing van de voorziening is en/of kijk je kritisch naar de specificatie ervan. Afhankelijk van het type opdracht voer je aanvullende werkzaamheden uit.

In de evaluatiefase moet je afwijkingen van materieel belang aanpassen zodat het beeld van de jaarrekening niet misleidend is voor de gebruikers van de jaarrekening. Schattingsposten verdienen in deze fase extra aandacht. Over het algemeen wordt het risico op onbewuste afwijkingen bij schattingsposten hoger ingeschat. De accountant kan daarom besluiten om niet-materiële ontdekte fouten te corrigeren en zo een grotere voorzichtigheidsmarge in te bouwen.

5. Wanneer moet je geconstateerde afwijkingen wel of niet doorvoeren?

Wanneer afwijkingen worden geconstateerd is de vraag of en zo ja wanneer deze moeten worden gecorrigeerd. Je vraagt je eerst af wat de aard van de geconstateerde afwijking is:

1. Een incidentele afwijking zoals de situatie waarin de klant eenmalig een creditfactuur ontvangt en deze vergeet te verwerken of
2. Een niet-incidentele afwijking, bijvoorbeeld wanneer sprake is van een afwijking in het proces van totstandkoming van de voorraadlijst

Dit onderscheid is relevant omdat bij een niet-incidentele afwijking het risico op afwijkingen waarvan de accountant zich niet bewust wordt groter is en daarmee ook het risico dat het beeld van de jaarrekening mogelijk misleidend is voor de gebruikers.

Ad 1. Incidentele afwijking

Als je constateert dat sprake is van een incidentele afwijking, ga je na of er omstandigheden zijn waardoor de kans op onbewuste afwijkingen wordt vergroot. Is dat niet het geval, dan hoef je niets te corrigeren. Immers de evaluatie vindt plaats tegen de jaarrekeningmaterialiteit. Wanneer -bij een incidentele afwijking- je wèl van mening bent dat de kans aanwezig is dat de jaarrekening onbewuste afwijkingen zou kunnen bevatten, voer je de correctie door.

Ad 2. Niet-incidentele afwijking

Wanneer sprake is van een niet-incidentele afwijking moet allereerst navraag gedaan bij de klant worden gedaan of meer werkzaamheden worden uitgevoerd. Afhankelijk van het feit of je je bewust wordt van meer afwijkingen of niet, zal een bedrag moeten worden gecorrigeerd.

Uiteraard is een en ander afhankelijk van de uit te voeren opdracht. Een voorbeeld?

Casus

De DGA van Fiets BV waardeert zijn voorraad fietsen en onderdelen op € 300.000. Er is een uitgebreide voorraadlijst per type fiets aanwezig. Ook is de voorraad erg aan veroudering onderhevig.

De accountant stelt de jaarrekeningmaterialiteit op een bedrag van € 10.000. Stel dat de accountant het risico op onbewuste afwijkingen gemiddeld inschat, een afslag van 37,5% hanteert waardoor de uitvoeringsmaterialiteit wordt bepaald op € 6.250. De accountant wordt zich tijdens zijn werkzaamheden bewust van een aantal fouten met een totale afwijking van € 8.000.

Vraag

Moet de accountant deze afwijking corrigeren?

Antwoord

De conclusie is dat dat in deze situatie afhankelijk is van de aard van de afwijking, incidenteel of niet. De afwijking is immers hoger dan de uitvoeringsmaterialiteit maar lager dan de jaarrekeningmaterialiteit. Uiteraard kan de accountant er ook voor kiezen de gehele € 8.000 te corrigeren.

En in andere situaties?

Is de afwijking hoger dan de jaarrekeningmaterialiteit van € 10.000? Dan moeten afwijkingen worden gecorrigeerd. Anders voldoet de jaarrekening niet meer aan het vereiste inzicht.

Als de afwijking bijvoorbeeld € 5.000 bedraagt, dan hoeft deze in beginsel niet te worden gecorrigeerd. Wel kunnen meerdere afwijkingen tezamen een correctie tot gevolg hebben.

Meer concreet kunnen de al dan niet doorgevoerde correcties als in Figuur 1 worden weergegeven.

Figuur 1

Materialiteitsniveau	Bedragen	Actie accountant
> Jaarrekeningmaterialiteit	> € 10.000	Geconstateerde afwijkingen corrigeren
> Uitvoeringsmaterialiteit en < Jaarrekeningmaterialiteit	€ 6.250 – € 10.000	Afhankelijk van de aard afwijking; professional judgement
< Uitvoeringsmaterialiteit en > Ondergrens	€ 500 – € 6.250	Wel documenteren maar in beginsel niet corrigeren
< Ondergrens	< € 500	Niets doen

6. **Mijn klant wordt waarschijnlijk overgenomen. Hoe beïnvloedt dit de materialiteit en hoe ga ik daarmee om?**

Risico's kunnen betrekking hebben op een specifieke post in de jaarrekening, maar ook het gevolg zijn van kwalitatieve aspecten zoals een overname of mogelijke twijfel omtrent de continuïteit van de onderneming. Een hoger risico kun je op twee manieren verwerken:

1. Kies een hoger risico (lof lagere afslag) bij de bepaling van de uitvoeringsmaterialiteit. De kwantitatieve omvang van de jaarrekeningmaterialiteit blijft even hoog, maar de uitvoeringsmaterialiteit wordt lager gesteld. Het gevolg is dat meer werkzaamheden zullen moeten worden uitgevoerd.
2. Kies een lager percentage van de benchmark. Dit resulteert in een lagere jaarrekeningmaterialiteit. De accountant vindt een afwijking door deze omstandigheid eerder materieel dan in een 'normaal' jaar. Deze bijstelling heeft invloed op de uitkomst in de evaluatiefase: welke afwijking is materieel of niet.

De kern van materialiteit
is professionele oordeelsvorming
want materialiteit bestaat niet

Conclusie

Professionele oordeelsvorming dat is de kern van materialiteit. Want de materialiteit bestaat niet. Maar als je de kwantitatieve en kwalitatieve meetlat van materialiteit toepast, biedt het kansen om niet te veel werkzaamheden te doen, maar wel de juiste!

Noten

- 1 Dit artikel is ontleend aan hetgeen is opgenomen in het NEMACC-rapport Materialiteit in het mkb
- 2 In dit voorbeeld is de basis een samenstellingsopdracht. De essentie is echter voor ander typen opdrachten vergelijkbaar
- 3 Zie voor berekening van deze bedragen, de rekentool materialiteit, www.nba.nl/tools/materialiteit

Elly van der Velden
Trainer / adviseur bij Kriton